

22.3.2018

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausuntopyyntö 7.2.2018 STM/637/2018 ja STM12:00/2018

Lausunto yhdistelmävakuutuksesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt valtiovarainministeriöltä lausuntoa yhdistelmävakuutusta koskevasta muistiosta. Muistiossa esitellään työttömyysturvalain muutosta, jonka myötä työttömyysturvajärjestelmässä voisi pöivävarahan ns. työssäoloehto kerrytettäessä yhdistää yritystoimintaa ja palkkatyötä. Muistiossa esitellään selvitys ehdotuksen toteuttamisvaihtoehdoista sekä arvioita mallin vaikutuksista. Kokonaisuudessaan muistiossa on selvitetty kattavasti ja huolellisesti yhdistelmävakuutukseen liittyviä käytännön haasteita, ja esille tuodut huolet jäsenmaksujen riittävyyden turvaamisesta yrittäjien ja palkansaajan vakuutusta yhdistettäessä on syytä huomioida.

Valtiovarainministeriön lausunto

Työttömyysturvavakuutus on tyypillinen esimerkki vakuutuksesta, jota markkinat eivät todennäköisesti voisi järjestää siihen liittyvien haitallista valikoitumista koskevien ongelmien vuoksi. Mikäli työttömyysturvavakuutus järjestettäisiin yksityisesti, haluaisivat sen jäseniksi useammin ne ihmiset, joiden riski joutua työttömäksi on korkeampi; vastaavasti matalamman työttömyysriskin ihmiset eivät ehkä haluaisi vakuutusta. Näin vakuutus voisi muodostua vähitellen kestämättömän kalliiksi, pienemmän työttömyysriskin henkilöiden poistuessa vakuutuksen piiristä ja vakuutusmaksujen noustessa korkean riskin henkilöiden jäädessä vakuutuksen piiriin. Ratkaisuna tähän ongelmaan vakuutus on järjestetty julkisen sektorin toimesta.

Yhdistelmävakuutusta eli palkansaajan ja yrittäjän työttömyysvakuutuksen yhdistämistä suunniteltaessa tulisi varmistua, että kuvatus kaltaisia haitallisen valikoitumisen ongelmia ei pääse merkittävässä määrin muodostumaan vakuutusjärjestelmän puitteissa. Muistiossa todetaankin muun muassa, että yrittäjän kyetessä itse vaikuttamaan omaan työttömyyteensä tulee yrittäjän työssöloehdon olla merkittävästi pidempi kuin palkansaajalla. Asiaa korostetaan myös jäsenmaksuvarojen riittävyyden varmistamista käsittelevässä kohdassa.

Yhdistelmävakuutusta laadittaessa olisi siis varmistuttava, ettei yhdistelmävakuutuksen kautta vakuutetuiksi yrittäjiksi valikoidu vain sellaisia yrittäjiä, joiden riskitaso on korkea. Tämä riski on ilmeinen, mikäli vakuutus on vapaaehtoinen. Riskin potentiaalinen realisoituminen voi johtaa valtion kannettavaksi päätyviin kustannuksiin.

Valtiovarainministeriö yhtyy muistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että yritystuloon perustuvaa ansio-osaa ei tulisi rahoittaa muusta sosiaalivakuutuksesta poikkeavalla tavalla verovaroista. Valtiolle koitua riski mm. kassojen konkurssitilaan joutumisen osalta tulisi myös huomioida paitsi mahdollistamassa muistiossa huomioituja tekijöitä kassamaksujen muuttamisen osalta myös suunnittelemalla järjestelmää niin, että haitallisen valikoitumisen kaltainen järjestelmäriski on minimaalinen.

Valtiovarainministeriö esittääkin täten pohdittavaksi, että haitalliseen valikoitumiseen liittyvät ongelmat huomioiden selvitettäisiin mahdollisuutta tehdä vakuutusmaksusta pakollinen kaikille yrittäjille sekä ns. aidon yhdistelmävakuutuksen että lisävakuutuksen osalta. Niiden yrittäjien vakuutusmaksut, jotka eivät liittyisi kassaan, voitaisiin palkansaajien käytännön tavoin palauttaa Kansaneläkelaitokselle. Yrittäjien kyetessä vaikuttamaan itse työttömyysriskiinsä ja tuloihinsa tulisi tässä yhteydessä kiinnittää erityistä huomiota vakuutuksen perusteena olevan tulon määrittämisessä.

Sosiaalivakuutusjärjestelmään nyt tehtävien muutosten osalta on huomioitava meneillään olevien muiden hankkeiden tavoitteet. Näistä laajin on perusturvan ja toimeliaisuuden kokonaisuudistukseen tähtäävä TOIMI-hanke. Hankkeen puitteissa valmistellaan mallivaihtoehtoja, joiden pohjalta perusturvaa voitaisiin uudistaa. Työttömyysturvaan liittyen on lisäksi juuri alkanut ansiosidonnaisen työttömyysturvan kehittämismahdollisuuksia arvioiva erillinen selvitystyö. Valtiovarainministeriö katsoo, että yhdistelmävakuutuksesta tulisi tällä erää jättää säättämättä, ja varmistua aiheeseen liittyvän lisäselvitystyön liittämistä esimerkiksi TOIMI-hankkeen kokonaisuuteen järjestelmän koherenssin ja yhteensopivuuden varmistamiseksi.

Valtiosihteeri
kansliapäällikkönä

Martti Hetemäki

Budjettipäällikkö

Hannu Mäkinen